

Asia: VN/24399/2023

Edunvalvontalainsäädännön ajantasaistaminen; työryhmän mietintö

Laki edunvalvontavaltuutuksesta (valtuutetun esteellisyys 17 §, omaisuuden lahjoittaminen 18 §, suhde eräisiin muualla laissa oleviin valtakirjaa koskeviin säännöksiin 20 §, edunvalvojan määrääminen valtuutetun tehtäviin 21 §, voimaantulosäännös)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Omaishoitajaliitto kannattaa ehdotuksia, sillä ne joustavoittavat järjestelmää tarkoituksenmukaisella tavalla.

17 §: pykälään on ehdotettu muutosta siten, että jatkossa tilanteet, jossa vastapuolena on vanhemman sisarus, ei sukulaisuussuhde suoraan lain nojalla johtaisi kategoriseen esteellisyyteen. Omaishoitajaliitto kannattaa esitystä tämän esteellisyysperusteen poistamisesta, sillä sen voidaan katsota ulottuvan valtuuttajan suojan kannalta tarpeettoman etäiseen sukulaisuussuhteeseen. Omaishoitajaliitto pitää tarkoituksenmukaisena, että kategorisia rajauksia vähennetään, samaan aikaan kun pykälän viimeisen momentin yleislauseke edelleen tarjoaa suojaa mahdollisilta väärinkäytöksiltä.

Ehdotetun uuden 3. momentin lisääminen 18 §:n tavoitteena on mahdollistaa valtakirjassa yksilöityjen lahjojen antaminen ja valtuuttajan tahdon toteutuminen myös silloin, kun valtuutettu on lahjan saajien lähisukulainen. Omaishoitajaliitto pitää ehdotusta kannatettavana mutta painottaa, että myös tilanteissa, joissa varsinainen valtuutettu on esteellinen, tulisi järjestelmän olla riittävän joustava mahdollistamaan ei-esteellisen henkilön sijaisena toimiminen.

Omaishoitajaliitto arvioi, että säännöksiin 20 § tehtävät muutokset helpottavat omaisuuden hallinnointia valtuutetulle.

Omaishoitajaliitto pitää tarkoituksenmukaisena uudistuksena sitä, että valtuutetun sijaiseksi määrätty edunvalvoja voi soveltuvin osin (14–20 §: laki edunvalvontavaltuutuksesta) toimia samojen säännösten pohjalta kuin edunvalvontavaltuutettu. Tältä osin ehdotus vastaa 18 §:ään liittyviin huoliin järjestelmän joustavuudesta.

Omaishoitajaliitto kannattaa esitettyä voimaantulosäännöstä, siten että ennen lain voimaantuloa tuloa tehtyjä edunvalvontavaltakirjojen määräyksiä kiinteistöjä koskevista oikeustoimista tulee tulkita niiden tekohetkellä olevan lainsäädännön mukaisesti.

Laki holhoustoimesta (esteellisyysperusteiden tarkistaminen 32 §, lupasäännösten ajantasaistaminen 34 ja 34 a §, 39 §, alaikäisen edunvalvonnan rekisteröinti 66 ja 66 a §, voimaantulosäännös)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Esitetty holhoustoimilain 32 §:n muutos on johdonmukainen suhteessa mietinnössä esitettyihin muutoksiin esteellisyydestä 17 § 1 momentissa edellä käsitellyssä laissa edunvalvontavaltuutuksesta.

Omaishoitajaliitto pitää alaikäisen edunvalvonnan rekisteröinnin omaisuuden arvon alarajojen nostamista esitetyllä tavalla tarkoituksenmukaisena pykälissä 66 ja 66 a. Tämä vastaa paremmin muuttunutta rahan arvoa. Myönteisenä sivuvaikutuksena, joustavampi sääntely voi osaltaan vapauttaa viranomaisten voimavaroja sinne, missä tarvitaan enemmän virnaomaisvalvontaa.

Vaihtoehdot ja työryhmän harkitsemissa muissa kysymyksissä, joihin ei ehdoteta muutoksia (mietinnön luvut 5.1 ja 5.2)

Näkemyksenne näissä luvuissa käsiteltyjen asioiden lainmuutostarpeista?

-

Pääasialliset vaikutukset (mietinnön luku 4.2)

Onko teillä täydennettävää ehdotuksen vaikutusarviointeihin?

-

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Omaishoitajaliitto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että asiakkaille voi olla epäselvää, mitä edunvalvontavaltuutus tarkoittaa ja mitä asioita sillä voi hoitaa. Resursseja tarvitaan tiedottamiseen ja viestintään. Tarvitaan tietoa myös siitä, miten omaiset voivat tarvittaessa päästä terveystietoihin valtuuksiensa puitteissa. Lisäksi toisen puolesta asioinnin sujuvoittamiseen tulee kiinnittää huomiota. Omaishoitajaliitto kannustaa ryhtymään tarvittaviin jatkovalmistelutoimenpiteisiin, esimerkiksi muiden pohjoismaiden hyviä käytäntöjä hyödyntäen.

Omaiset ja läheiset tarvitsevat erilaisia valtuuksia hoitaakseen läheisensä asioita hänen tarvitessaan apua. Asiakas ja omainen saavat viranomaiselta riittävästi neuvontaa ja tukea siihen, että ymmärtävät valtuutuksen merkityksen ja saavat apua niiden käyttöönotossa. Tämä olisi tärkeää ottaa huomioon esimerkiksi palvelutarpeen arviointiprosessissa. Asiakaslain 5 § ja sosiaalihuoltolain palvelutarpeen arviointi 36 § edellyttävät, että asiakkaalle kerrotaan vaihtoehtoista ja niiden seurauksista ymmärrettävällä tavalla. Riittävä tieto on keskeistä oikeuksien toteutumisen ja sujuvien järjestelyiden toteuttamiseksi.

Eriyistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että mahdollisimman moni hoitaisi edunvalvontavaltuutuksen ja muut ennakoivat toimet kuntoon. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että jatkossakin on ihmisiä, jotka eivät ole varautuneet. Myös näissä tilanteissa tulisi toisen puolesta asioinnin olla mahdollisimman sujuvaa. Haluamme kiinnittää huomiota siihen, että ihmisillä on erilaisia elämäntilanteita. Monilla on omaisia, jotka voivat auttaa ja toimia heidän puolestaan, mutta todennäköisesti on kasvava joukko yksinäisiä ihmisiä, joilla ei välttämättä ole ollenkaan läheisverkostoa.

Myös digitaalisten palveluiden saavutettavuuteen ja käytettävyyteen tulee kiinnittää huomiota. Vaikka yhä useampi hyödyntää digitaalisia ratkaisuja, on meillä yhä merkittävä asiakasmäärä, jolla on vaikeuksia tai jopa mahdotonta hyödyntää digitaalisia tietoja. On tärkeä myös huomioida tilanteet, jossa henkilö on aiemmin pystynyt käyttämään digitaalisia ratkaisuja, mutta menettää sen esimerkiksi sairauden tai vamman vuoksi. Tällöin on mahdollista, että kukaan ei saa esimerkiksi tietää hänelle osoitetuista sähköisesti lähetetyistä kirjeistä tai päätöksistä, tavalla mikä voi johtaa oikeudenmenetyksiin.

Edunvalvontapäätösten käsittelyajat ovat edelleen usein kohtuuttoman pitkiä ja tärkeitä yhteiskunnallisia ja oikeudellisia pulmia jäi edelleen tällä kertaa ratkaisematta. Omaishoitajaliitto toivoo riittävien asiantuntija- ja aikaresurssien kohdentamista jatkovalmisteluun, jotta tunnistettuihin yhteiskunnallisiin ongelmiin voidaan lainsäädännössä ja viranomaistoiminnassa vastata.

Vartio Elias
Omaishoitajaliitto ry